

РЕЦЕНЗИЯ

По конкурс за заемане на академична длъжност „професор” по професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието, обявен в ДВ, бр. 84 от 30.10.2015 г. с единствен кандидат: доц. д-р Янка Русева Тоцева

Рецензент: проф. д-р Силвия Николаева

1. Общи положения и биографични данни

Конкурсът за заемане на академичната длъжност „професор” по професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието е обявен в ДВ, бр. 84 от 30.10.2015 г. въз основа на Заповед №52 / 18.12.2015 г. на Президента на Европейския политехнически университет, гр. Перник, издадена на основание на чл.4, ал.2 от Закона за развитие на академичния състав в Република България, чл.6, ал.6 от Правилника за заемане на академичните длъжности и развитието на академичния състав на ЕПУ и решение на АС, Протокол №5 / 15.12.2015 г.

Единствен кандидат по конкурса е доц. д-р Янка Русева Тоцева.

Доц. Тоцева е родена на 21.07.1961 г. Висшето си образование е завършила през 1984 г. в специалност Педагогика на Софийския университет „Св. Климент Охридски”. След дипломирането си тя преминава няколко дългосрочни квалификационни програми в България и Швеция, а през 1991 г. успешно защитава своята докторска дисертация и получава научна и образователна степен „доктор” към катедра Дидактика на Софийския университет „Св. Климент Охридски”.

Професионалният стаж на доц. Тоцева започва през 1984 г. като възпитател в СПТУ по промишлен и енергиен монтаж – гр. Велики Преслав. През 1985 г. чрез конкурс е назначена за асистент във Висшия педагогически институт – гр. Шумен, където води семинарни занятия по Педагогика. От 1993 г. тя е избрана за главен асистент, а през 2001 г. е избрана за доцент по научно направление 05.07.01. Теория на възпитанието и дидактика (Педагогическа реторика и дидактика), като на тази академична длъжност остава до 07.09.2010 г. Кариерата ѝ след тази дата до 14.04.2011 г. продължава в София като директор на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства към МОН. От 01.10.2011 г. до 01.05.2012 г. е експерт проекти към СНЦ „Етнотолеранс”, гр. Шумен, а в периода 19.11.2012 г. – 31.08.2014 г. е ръководител на програма „Образователен и информационен център” към Младежка фондация „Арете” – България. В Европейския политехнически университет доц. Тоцева постъпва на работа през ноември 2013 г., където е на щат и до момента, преминавайки през няколко ръководни позиции: зам. директор по акредитация и контрол за изпълнението на Системата за оценяване и поддържане на качеството на обучение, а понастоящем директор на Центъра за личностно развитие и квалификация.

2. Общо описание на представените материали

В съответствие с изискванията на Закона, кандидатката е представила пълен набор от документи като неразделна част от своето заявление, а именно автобиография, копия на дипломи за завършено образование и придобити научни степени и звания, удостоверения за стаж, списък на публикациите, резюмета на трудовете, авторска справка на приносите, списъка на цитиранията, информация за участие в научни проекти и др.

За участие в конкурса кандидатката е представила списък с публикации, който обхваща:

- 3 монографии;
- 2 учебни помагала;
- 26 статии и студии, от които 6 публикувани в чужди издания;
- 63 доклади и научни съобщения в сборници от конференции, от които 9 в чуждестранни издания.

От тях непосредствено отношение към профила на конкурса имат всички монографични трудове, едно учебно помагало, 4 статии на чужд език, 11 статии на български език, 2 доклада от конференции на чужд език, 32 доклада на български език. Ето защо в резенцията основно ще бъдат отразени постиженията на кандидатката в тях, а останалите, чиято тематика е гранична, ще бъдат коментирани в по-общ план.

Прави приятно впечатление, че широкият кръг от публикации в съавторство са придрежени от съответните декларации за авторското участие участие на кандидатката във всяка от тях.

3. Обща характеристика на научноизследователската и научно-приложна дейност на кандидатката

Научноизследователската и научно-приложна дейност на кандидатката, която има отношение към настоящия конкурс, може да бъде синтезирана в няколко основни тематични направления:

- Управление на образованието: философия, политики, иновации;
- Управление на разнообразието и интеркултурната комуникация в училищен контекст;
- Управление на комуникациите в образованието;
- Управление на подготовката на човешките ресурси в образованието (подготовка и квалификация на учителите);
- Мониторинг на образователното съдържание (подбор, оценяване, одобряване и подбор на учебна документация).

Същевременно научното творчество на доц. Янка Тоцева обхваща и някои гранични и частнонаучни тематични полета, чието изследване е реализирано в интердисциплинарни екипи и контекст. Доколкото теорията на образованието може да се разглежда като интердисциплинарна по своя характер, то това дава основание и тези трудове и научни и научно-приложни постижения да бъдат отразени в настоящата

рецензия. Те формират едно специфично парадигмално сечение в цялостното творчество на кандидатката. Основните сред тях са в сферата на:

- Нови (виртуални) образователни методи, технологии и среди;
- Философия на интеркултурализма в образованието;
- Гражданско, интеркултурно и приобщаващо образование.

Представената изчерпателна справка за проектното участие на кандидатката показва, че и в тази част от своята научноизследователска и научно-приложна дейност доц. Тоцева е работила по теми, свързани с представените по-горе области. Общият брой на проектите за периода след заемане на академичната длъжност „доцент” е 12 научни и 55 научно-приложни, от които 10 международни.

В областта на *управлението на образованието* изследователският интерес на кандидатката се разпростира върху редица актуални теми и задачи.

От една страна, тя се ангажира с навременното систематизиране и анализ на образователните политики чрез представянето на техните законодателни и нормативни рамки, чрез обобщаване и оценка на приоритетите на публичните дискусии и други форуми, свързани с реформирането на образователното законодателство и система в България.

От друга, кандидатката специално изследва философските, теоретични и приложни аспекти на иновациите в образованието, като дефинира същността им, и предлага подходи за тяхното класифициране.

Специален фокус за нея е също така и *управлението на образователни проекти* като инструмент за комплексен мениджмънт в образованието. В разработеното в съавторство учебно помагало е представена една цялостна концепция за проектния замисъл, управление и ефективност в образованието.

Втората голяма тема в научното и приложно творчество на доц. Тоцева е *разнообразието в образованието – неговата философия, теория, управление и практика*. Тя може да бъде преоткрита в голям брой публикации, сред които специално следва да бъдат открити свързаните с изясняването на категориално-понятийния апарат, на философското понятие за свобода през призмата на интеркултурната комуникация и образователен мениджмънт, а така също и с проследяването и анализа на съществуващите политики и практики в тази сфера.

Управлението на комуникациите в образованието е третата голяма тема в научното творчество и дейност на доц. Тоцева. От позициите на комуникационния мениджмънт тя прави задълбочен и многофакторен анализ на управлението на комуникациите в образованието – както традиционни, така и виртуални. Кандидатката анализира съществуващите комуникационни канали, отчитайки влиянието на културните фактори за тяхното използване, и предлага алтернативни подходи, техники и средства за повишаване на качеството на комуникационните процеси и ефекти. На тази основа преформулира професионалния статус на учителя, като изяснява и моделира ролята му на мениджър в процеса на обучение. В областта на управлението на новите ИКТ в образованието доц. Тоцева реализира серия от емпирични проучвания, разработва авторски програми за обучение на учители, анализира практики от различни страни, като обобщава натрупания практически опит в изведени устойчиви връзки между мултимедийното обучение и иновациите в училище.

Управлението на подготовката и квалификацията на човешките ресурси в образованието е друга голяма тема в творчеството на доц. Тоцева. Тук приносите ѝ включват както начното изследване на общите категории, принципи и характеристики на компетентността на подготовката и квалификация на учителите, така и научно-приложната разработка на конкретни обучителни програми, управленски модели и механизми, приложими в широката практика. В тази част от нейното научно и академично творчество е редно да бъдат включени и разработените и приложени от нея учебни програми и курсове за университетски педагогически специалности и дисциплини.

Мониторингът на образователното съдържание е една от най-нетрадиционните теми в изследователската траектория на доц. Тоцева, с осезаемо интердисциплинарно звучене. Не случайно двете водещи публикации в тази област са създадени в съавторство със специалисти от редица сродни науки и практики. Не случайно техните съвместни усилия водят до появата на първите практически реализации на модела за мониторинга на етноцентризма в учебното съдържание в начален етап, провокирали не една публична дискусия по темата и промяна в нормативната уредба и регулация.

Откритите по традиционния метод библиографски цитирания включват 136 издания на други автори или авторски колективи, които обхващат 48 публикации на кандидатката. Представени са данни за позитивно цитиране и в една докторска дисертация.

Рецензирайки научно-приложното творчество и принос на кандидатката, смятам за необходимо да отразя адекватно и активната обществена, редакционна, проектна и неформална дейност в подкрепа на българското образование и хората, които го управляват и развиват. Тази нейна страна от творческата ѝ биография обхваща:

- Участие в над 50 научно-приложни проекти – институционални, местни, национални и международни;
- Членство в редакционни колегии, експертна и редакторска дейност по отношение на 29 издания и научни трудове;
- Научно ръководство на двама успешно защитили докторанти, едни от които вече хабилитиран;
- Поддържане на публично достъпен личен блог, на който доц. Тоцева текущо представя нови теми и изследвания, публикации, отзиви за нови заглавия, документи и събития, и др.
- Организиране на научни форуми – национални и международни;
- Публично представяне на нови заглавия и изследвания.

Всичко това убедително доказва високия професионализъм на кандидатката не само като изследовател, но и като комуникатор на научните новости и практически иновации.

4. Оценка на педагогическата подготовка и образователна дейност на кандидата

От предоставените по конкурса документи става ясно, че педагогическата и андрагогическа подготовка на доц. Тоцева се основава на базисното ѝ образование, получено в специалност Педагогика на Софийския университет, което е надградено с едногодишна специализация за преподаване във ВУЗ. Опитът ѝ като университетски преподавател обхваща период от 26 години, през които тя израства от асистент до доцент, а водените от нея дисциплини са дидактика, андрагогия, интеркултурно образование, образователен мениджмънт, разработване на образователни проекти, и др.

Предоставената от ЕТУ справка за осигуреното учебно натоварване по конкурса за „професор” по направление 1.1. Теория и управление на образованието включва списък от 9 учебни дисциплини, от които 4 са задължителни (315 ч.), а 5 – избираеми (270 ч.). Включените дисциплини напълно съответстват на преподавателския профил като университетски преподавател на кандидатката, като обхващат няколко основни сфери:

- Образователен мениджмънт;
- Мениджмънт на образователни проекти и програми;
- Мениджмънт на мултикултурното и социокултурно разнообразие в образованието;
- Мениджмънт на образователни организации;
- Дидактика.

Следователно, в огромната си част нейната преподавателска натовареност в ЕТУ съответства напълно както на нейната квалификация, така и на профила на настоящия конкурс.

5. Основни научни и научно-приложни приноси

В своята авторска справка кандидатката адекватно е открила пределно детайлно, но адекватно основните си научноизследователски и научно-приложни приноси. Те биха могли да бъдат обобщени по следния начин.

1. Кандидатката има сериозен принос в концептуализирането на редица базисни понятия, чрез които днес в образованието се изясняват и операционализират иновациите, политиките и практиките. Такива са напр. „иновации отдолу нагоре и отгоре надолу”, „компетентност” и нейните производни, „интеркултурализъм” и сродните понятия, „интеркултурно образование”, „интеркултурна комуникативна компетентност”, и др.
2. Чрез участието си в поредица от интердисциплинарни изследвания и проекти в сферата на интеркултурализма тя успява да акумулира оригинални за родния контекст изследователски данни за измеренията и управлението на разнообразието в образованието, което ѝ отрежда водещо място сред българските експерти в сферата на интеркултурното образование и компетентност.

3. Доц. Тоцева е автор на редица иновативни академични и учебни програми и планове, чрез които се апробират иновативни практики в български контекст. Такива са напр. учебният план за магистърска програма по гражданско и интеркултурно образование, учебният план за магистърска програма по мениджмънт на образованието към ЕТУ, учебна програма за дистанционно обучение на студенти от специалност „Начална педагогика с чужд език”, авторски модел за квалификация на учители за работа в мултикултурна среда, и др.

6. Значимост на приносите за науката и практиката

Откроените приноси са с доказана национална научна и практическа значимост, тъй като са добре познати и използвани от специалистите в страната, което се потвърждава от големия брой библиографски цитирания на трудове на кандидатката.

7. Критични бележки и препоръки

Като се имат предвид компетенциите и богатия изследователски опит на кандидатката в сферите управление на образованието и управление на разнообразието в образованието би било полезно те да бъдат използвани за по-нататъшното разработване на нови интердисциплинарни теми и аспекти като напр. управление на учебната и образователната мобилност. Подобна тема вероятно би била и от институционален интерес за Европейския технологичен университет, който разчита именно на сериозен международен интерес към своите програми.

8. Лични впечатления и становище на рецензента

Познавам доц. Янка Тоцева още от студентски години, когато следвахме в съседни курсове на специалност Педагогика. Още тогава тя се отличаваше с активната си гражданска позиция и изследователски интереси, като участваше в различни студентски академични конкурси и инициативи. Спомням си я и като много силно ангажирана с обучението в лекторския факултет, който се посещаваше от най-мотивирани и успешни студенти, търсещи възможности за паралелно, неформално учене и развитие.

По-късно нееднократно съм била свидетел на нейни научни изяви в страната и чужбина, а публикациите ѝ по теми свързани с мениджмънта на образованието съм следяла с интерес.

Впечатляваща за мен е и нейната активна редакторска, експертна и организаторска дейност. Познавам я и като координатор на множество проекти и научни форуми.

Като експерт в групи на НАОА съм имала възможност да разговарям и с нейни студенти от Шуменския университет, които са споделяли открито своето уважение към

нейния професионализъм. Създадените под нейно ръководство учебни продукти, разработки и проекти са пример за ефективно управление на студентското учене.

Заключение

Внимателният анализ на всички подадени по конкурса документи от кандидатката доц. Янка Тоцева дава основания за висока оценка на качествата ѝ на преподавател и изследовател, които напълно отговарят на изискванията заемане на академичната длъжност „професор”. Нейната научна продукция и преподавателски опит покриват всички количествени и качествени минимални изисквания.

Ето защо давам положителна оценка на нейната кандидатура и предлагам на научното жури да гласува „за” нейното избиране за „професор” по професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието.

Дата: 1.03.2016 г.

Рецензент:

Проф. д-р Силвия Николаева